

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

En svensk invandring i Tröndelagen under vendeltid?
Nerman, Birger
Fornvännen 26, 242-244
http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1931_242
Ingår i: samla.raa.se

huskomplexet anträffades ännu en kvinnograv med två ovala spännbucklor.

Gravarna på "kyrkogården" voro av annan typ och saknade nästan helt gravgods. De synas ha varit kristna.

De hittills gjorda grävningresultaten ha givetvis ej förmått att i någon väsentlig mån lösa några rent historiska problem, vilket ju ej heller var att vänta redan nu. Inga av de nu anträffade fynden visade på, att Hedeby skulle vara äldre än 900-talet. Några föremål tydde i stället på en ännu senare tid, t. ex. pilgrimsmärket, som hade formen av en Lukassymbol och väl stammar från äldre medeltiden. Dr Schwantes har gjort sig till talesman för den åsikten, att vissa Hedebyfynd i Kielmuseet skulle tillhöra 800-talet, men att så verkligen skulle vara fallet torde alltjämt få betraktas som icke bevisat.

Erik Floderus.

En svensk invandring i Tröndelagen under Vendeltid?

Det har så småningom blivit klart, att Tröndelagen under 600- och 700-talen e. Kr. varit utsatt för starka inflytelser ifrån svearnas område. Efter förberedande observationer (i flera skrifter) av Th. Petersen har Shetelig redan 1912 i "Vestlandske graver fra jernaldern" sid. 172 uppmärksammat förhållandet och där framhållit, att både gravskick och vissa fornsakstyper i Tröndelagen under nämnda tid peka mot Mellan-Sverige. I en uppsats "Norske ryggknappspenner fra Vendeltiden" (= Det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Skrifter 1929 Nr 8) har Gutorm Gjessing närmare studerat företeelsen och dragit mycket intressanta slutsatser ur densamma.

Gjessings närmaste studieobjekt äro ju ryggknappsfibulorna. Han visar här, hur dessa otvivelaktigt införts ifrån Sverige till Norge över Tröndelagen. Av 32 norska exemplar äro icke mindre än 19 funna i Nordanfjällska Norge och därav antagligen 16 i Tröndelagen. Från sistnämnda område synas de ha spritt sig till Vestlandet, varifrån 7 föreligga, och Valdres, varifrån 2; vilka förbindelselinjer, som ligga bakom de 4 återstående ifrån Östlandet, synes svårt att säga. Gjessing framhåller vidare efter Th. Petersen en spjutspets och efter Shetelig ett svärdshandtag, båda ifrån 600-talet och med närmaste paralleller i Vendel- och Ultuna-gravarna. Vidare har Shetelig påpekat, att ett i Tröndelagen anträffat bronsbeslag ifrån tiden omkring år 700 vittnar om förbindelse med Mellan-Sverige. Ytterligare ser Gjessing i några ovala spännen i Tröndelagen inflytelser ifrån svearnas område. Kanske viktigast är dock det av Th. Petersen observerade och av Shetelig och Gjessing starkt understrukna faktum, att gravskicket i Tröndelagen under 600- och 700-talen visar anknytningar till Uppland: nu uppträder en rik grupp båtgravar med skelett, som anknyter till båtgravarna i Vendel, Ultuna, Tuna och (nu senast) Valsgårde i Uppland.

Gjessing tar nu steget fullt ut — han menar, att det sannolikt är fråga

om en större eller mindre svensk bosättning i Tröndelagen under 600-talet.

Gjessing finner även litterära och andra stöd för sin mening. Redan Alexander Bugge (*Norges Historie* I: 2, 1912, sid. 22) har på grund av att trönderna icke nämnas hos Jordanes, vars uppgifter härstamma från omkring 500 e. Kr., men däremot i dikten *Widsidh* från omkring 700, antagit, att det tröndska statssamfundet tillkommit någon gång mellan dessa tidpunkter, och Bugge synes, som vissa forskare före honom, luta åt, att det skett genom en invandring ifrån Sverige. Han framhåller, att den från slutet av 1100-talet härrörande *Historia Norwegiæ* låter Tröndelagen ha befolkats ifrån Sverige. Det säges här: "Norges gamla konungasläkt (d. v. s. Ynglingaätten) härstammar ifrån svea-riket, varifrån också Tröndelagen blivit befolkad, som är den viktigaste delen av Norge." Gjessing ifrågasätter, om vi icke här skulle ha ett minne av den invandring under 600-talet, han på arkeologiska grunder antar. Vidare ser han ett minne av denna inflyttning i Flatöbokens berättelse om konung Nors invandring till Trondhjem från Kvanland över Västerbotten och Jämtland. Men av ännu större betydelse är det av Bugge (a. a. sid. 27) och Gjessing understrukna förhållandet, att den tröndska rättsordningen med fyra tingssamlingar av olika rang — fylkesting, två-, fyra- och åttafylkesting — är unik i Norge, men har tydliga svenska förebilder (Fjädrunda-, Attunda- och Tiundaland).

Både Shetelig i "Det norske folks liv och historie genom tidene" I (Oslo 1930) sid. 157 ff., 174 och Th. Petersen i uppsatsen "Problemer i det nordenfjelske Norges bosetningshistorie" (Det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Forhandlinger Bd III, 1930, sid. 47 f.) ha uttalat sin anslutning till tanken om en svensk bosättning i Tröndelagen under 600-talet.

Det är otvivelaktigt, att de norska arkeologerna här rest eller ur nya synpunkter återuppväckt ett mycket betydelsefullt problem, och man känner sig starkt böjd att tro, att deras sammanställningar och slutsatser äro riktiga. Givetvis uttala de sig ännu med en viss försiktighet, men det synes mycket sannolikt, att den framtida lösningen skall ligga utmed de linjer de utstakat.

600-talet har icke endast betytt en svensk expansion åt nordväst; fynden ifrån Grobin i Lettland ha ju även visat, att svearna vid mitten av 600-talet erövrat delar av Ostbaltikum, varom ju också litterära källor vittna (Nerman, *Fynden från Grobin i Lettland*, Statens Historiska Museum, tillfällig utställning, katalog nr 4).

Den konstaterade sveaexpansionen på Nord-Norge under 600-talet återverkar även på bedömandet av en uppgift, som hänför sig till ett något tidigare skede. I *Ynglingasagan* berättas, att konung Adils i Uppsala som gåva sände konung Godgest i Halogaland en häst, på vilken denne red ihjäl sig på Andön. Adils har enligt min datering dött omkring år 575. I arbetet "Det svenska rikets uppkomst (1925) sid. 161 f. har jag funnit det icke orimligt, att de båda konungarna haft förbindelser med

varandra, helst stora delar av Norrland vid denna tid antagligen hört under sveaväldet eller legat inom dess intressesfär. Ehuru uppgiften om Godgests död tydligen är kopierad på berättelsen om Adils fall till döds ifrån en häst, är det givet — vilket även Shetelig och Petersen framhålla — att uppgiften att Adils och Godgest haft förbindelser med varandra numera vunnit i trovärdighet.

Birger Nerman.

En fornminnesrestaurering.

I Odensvi socken, Kalmar län har nyligen gjorts en fornminnesrestaurering, som ansetts värd ett omnämnande i Fornvännen. Den är visserligen ett blygsamt företag, som varken rört ett sällsynt fornminne eller krävt stort arbete, men den är ett vackert exempel på frivillig fornminnesvård.

Under inventering i nämnda socken för ett par år sedan upptäcktes, att en rest sten vid Boda nära östgötagränsen och intill en landsväg mellan Östergötland och Tjust, raserats såsom fig. 101 visar. Den 4 meter höga stenen hade brutits av en meter ovanför marken, och den nedstörtade delen hade förts några meter åt sidan ner i en slänt, då den tydligen legat i vägen för plogen. Vägen stod just inför ombyggnad, varför det kunde riskeras, att stenen, så inbjudande som den nu tedde sig för stenhungriga vägbyggare, skulle gå samma öde till mötes som en liknande sten i närheten, vilken stått för nära vägen och slukats av denna. Men även om den fått ett visst skydd genom inventeringen, låg den som en ruin och skyltade öppet för alla vägfarande, vilket redan detta gjorde behovet av restaurering aktuellt. Sa-

Fig. 101. Den raserade Bodastenen. I förgrunden den nedstörtade delen.